

KNIHOVNY, LITERATURA A KULTURA

OD 80. LET 19. STOLETÍ

Dějiny knihovnictví v každodennosti

80. léta 19. století

- **Emancipace české společnosti** ve všech oblastech
- 1882 osamostatněna česká univerzita v Praze
- Časopisy – **Athenaeum, Čas** aj.
- Znovuotevření Národního divadla 1883
- Významná **činnost sokolstva** – osvěta, vzdělávání – vlastní **knihovny** (cca 300 v Čechách, 100 na Moravě)
- Pohraniční území – **národní jednoty** politických stran zřizují **české knihovny** ve vazbě na sílící požadavky německy mluvícího obyvatelstva mít „uzavřené německé území“ – více než 1000 knihoven v Pošumaví a na severu Čech do konce 19. století
- Cíl národních jednot – **knihovny s hodnotnou českou i překladovou beletrií i populárně vzdělávací literaturou**
- Nabídka trhu s českou literaturou pro knihovny solidní, ustupuje se od nekvalitních darů pro fond knihoven

Urbánkův věstník

Věstník bibliografický, měsíčník pro rozhled v literatuře, hudbě a umění
(od 1880)

- Přehled o nových knihách (anotované metodické doporučení)
- Zprávy z tisku o literárním životě, o knižním trhu a o knihovnách
- Upozornění na nové české učebnice a čítanky a zpěvníky do škol a školních knihoven (objednávky učebnic určovaly okresní školní rady)

Z Urbánkova Věstníku

Urbánkuv Věstník bibliografický, měsíčník pro rozhled v literatuře, hudbě a umění. Majetník a redaktor: *Fr. A. Urbánek*, kněhkupec v Praze 1881. Celoročně 4 zl. s poštou 4 zl. 40 kr. (Též čtvrt- a půlletní předplacení se přijímá.)

Potřeba všeobecného listu kritického a spolu označovatele české literatury k tomu vedla, že po několikaleté přestávce r. 1880 znovu vzkřísen „Věstník bibl.“, kterýž v novém rouše svém i úpravou i obsahem nad starého soujmenovce daleko vyniká. Přináší nejen krátké oznámení spisův a časopisů vyšlých neb v tisku se nalézajících, ale též úvahy obšírné, zprávy osobní, životopisy, seznam úvah a referátů, jež obsaženy jsou v jiných časopisech atd. Obzvláštní zásluhu však zjednává si „Věstník“, an s celým úsilím a neohroženou zmužilostí bojuje proti špatné, především „krvavé“ literatuře, kteráž k největší škodě národa zle se v Čechách uhnízdila. Zasluhujet tedy list jmenovaný všestranné podpory upřímných přátel literatury. Redakce.

Pan amanuensis na venku, aneb: Putování za novelou. Obrázky ze života od *Frant. Rubeše*. Čtvrté vydání. Sešit I. „Ústřední knihovny“ redakcí Fr. Zákrejse. V Praze u I. L. Kobra, str. 100. Cena 10 kr.

Povídka ta náleží k nejzdařnějších pracem známého humoristy Rubeše. Každého povyrazí, nikoho neurazí. Ze spisu toho znáti, že dobré čtení se může poskytnouti lidu našemu i takovými povídkami, které neoplývají krvelačností nebo nájezdy na pozitivní náboženství. Bude-li „ústřední knihovna“ samé práce podobného druhu přinášeti, zajisté velice prospěje národu českoslovanskému a pomůže vytlačiti muchomůrky české literatury z knihoven veřejných i soukromých.

Doposud vyšlo již 13 sešitů „ústřední knihovny“, z nichž obzvláště pozoruhodné jsou: 2. „Na Štítném“ (od Beneše Třebízského) 3. „Ohlas písní českých“ (Čelakovský); 5. „Divá Bára“ (Němcová); 7. „Poslední Orebta“ (Vocel), 8. „Známosti z průjezdu“ (Jan z Hvězdy); 10. „Štěpánův Vít učí se na kněze (Pravda). 11. „Siska von Rosemal“ (Conscience) a 12. „Divotvorný klobouk“ (Klicpera). Co do papíru zdá se nám, že by měl býti o něco světlejší.

Redakce.

Statistiky o knihovnách

Zemská statistická kancelář

- Stav knihovnictví zjišťuje r. 1897
- **Veřejně přístupné knihovny podporované správními úřady**
- 267 knihoven (cca 200 tisíc svazků) – 239 knihoven z toho bylo českých
- Z 212 okresů nemělo 97 okresů žádnou knihovnu X Královéhradecký okres 8 knihoven, Čáslavský okres 9 knihoven
- **Spolkové knihovny mimo zájem statistiky**

Počátek 20. století

- První specializované knihovnické časopisy
- 1900 – měsíčník **České knihovnictví** (Zdeněk Václav Tobolka)
 - Pojednání o zahraničních knihovnách a dění v knihovnách českých a moravských
 - Seznamy knih vhodných pro lidové knihovny (Antonín Sova)
 - Pohledy na činnost veřejných i odborných knihoven
 - Časopis mimo větší zájem veřejnosti
 - Zánik 1901
- Do vzniku samostatného Československa nevycházel jiný český specificky knihovnický časopis, částečně ho nahrazovaly časopisy osvětové typu *Česká osvěta* (osobnost L. Živného)
- Význam rozmachu tiskárenského průmyslu
- Role knihkupecké sítě v šíření knih

Fondy v žákovských knihovnách

Součinnost státní a nestátní (např. sociální ve myslu pronárodním) regulace

Prosazování tzv. vhodné četby

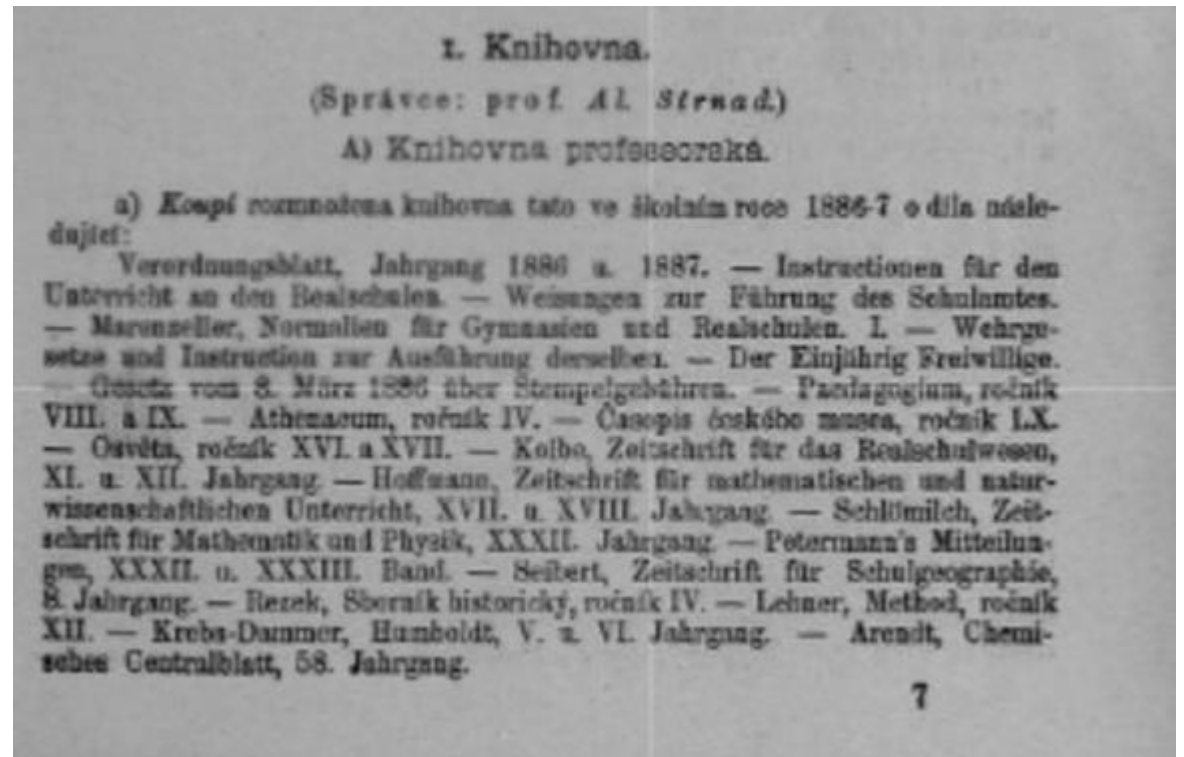
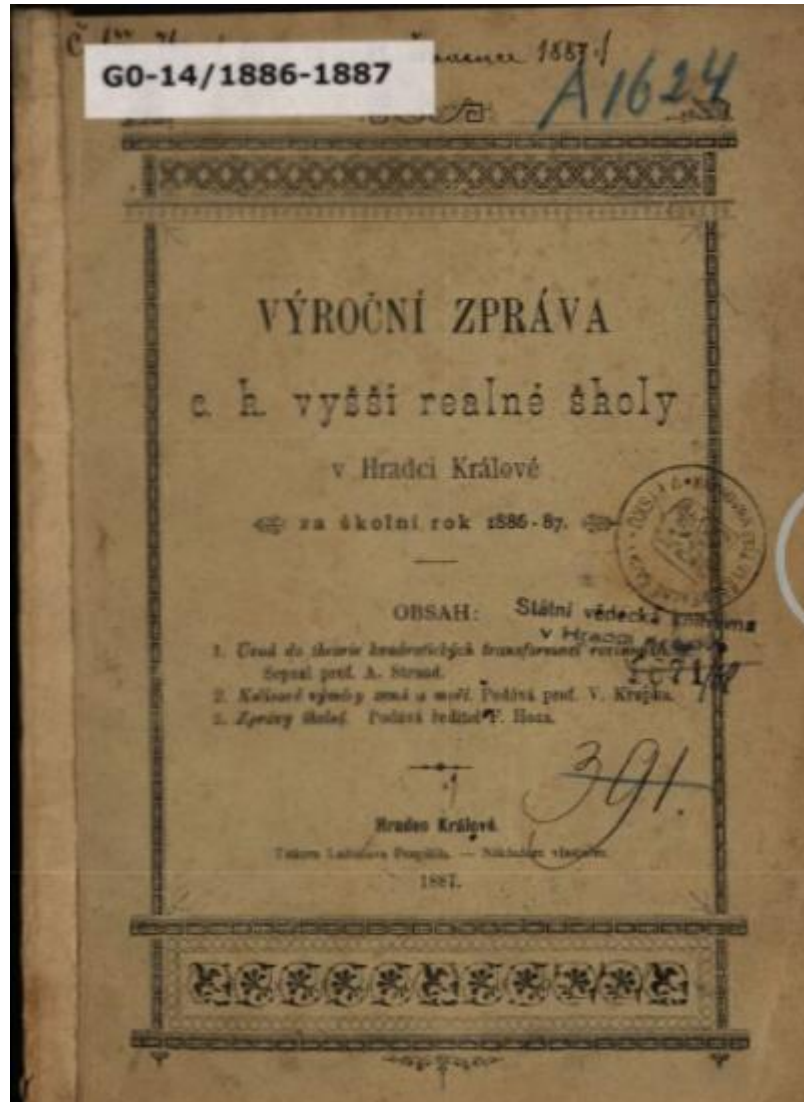
Revize žákovských knihoven obecných a měšťanských škol nařízená ministerstvem kultu a vyučování r. 1875, 1885-6

Revizi provádějí samotní učitelé - výrazná redukce knihovnických fondů

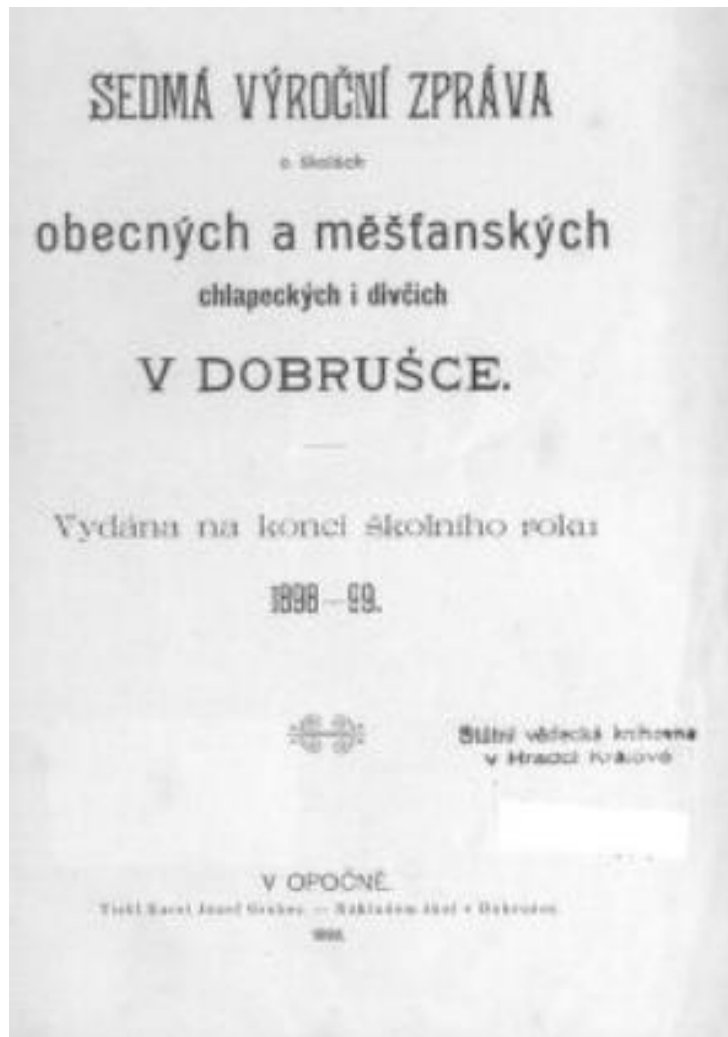
Beletrii pro mládež píše kněží a učitelé (většinou)

Dohled nad učebnicemi a pomůckami ministerstvem (prostřednictvím Urbánkova věstníku – viz výše)

Školní knihovny a jejich fond

Školní knihovny a jejich fond

12

Knihovna.

Ve školním roce 1938—39 bylo čtenářů žákovské knihovny :

na školu obecnou	177 a škola pěstounská 2479 čtenářů,
" " měšťanskou 148 a " " " 2222 "	
knihovny všeobecné	1 a " " " 179 "

v celku 292 čtenářů pěstounská 4630 čtenářů

Patř čtenářů obecně čtenářských pracovníků letos 30 knih.
Ze školní školní rok přibyl knihovně všeobecné, knihovně žákovské a knihovně měšť. školních čtenářů 125 66 + 234 vrančích v celku 380 a 14 kn.

Individuálně knihovny jsou v těchto školách uvedeny:

C. k. obecná škola rodu v Novém Městě začala 12 knih. Obecná škola rodu 10 ať Patř profesorů MUDr. Jan Matoušek - Novos, Pa. severní škola 1 a 2., pař - Náměstí náměstí vranč. rodu-obozavěti 1936-, obě 4h ve školním vranč. Město škola rodu 2 6h a 6h obecná škola žákovské knihovny společně vranč.

Kooperativní Dra. Bažovského 15 vranč. Náměstí náměstí 1 10h a 2. Katedra 2 a Františkova 2 knihy, škola 2 10h a 2h a 10h škola 8 knih. Pa 1 knize obecné obecné vranč. na Opocně, náměstí náměstí F. Těpaly, A. Štrob, Hliva a Klouček, Dvořák a Kolář, pař Albin Matoušek, pař František Těpaly a škola František Štrob, Václav Štrob a Jan Zvěřan

Kooperativní bylo 30 knih.

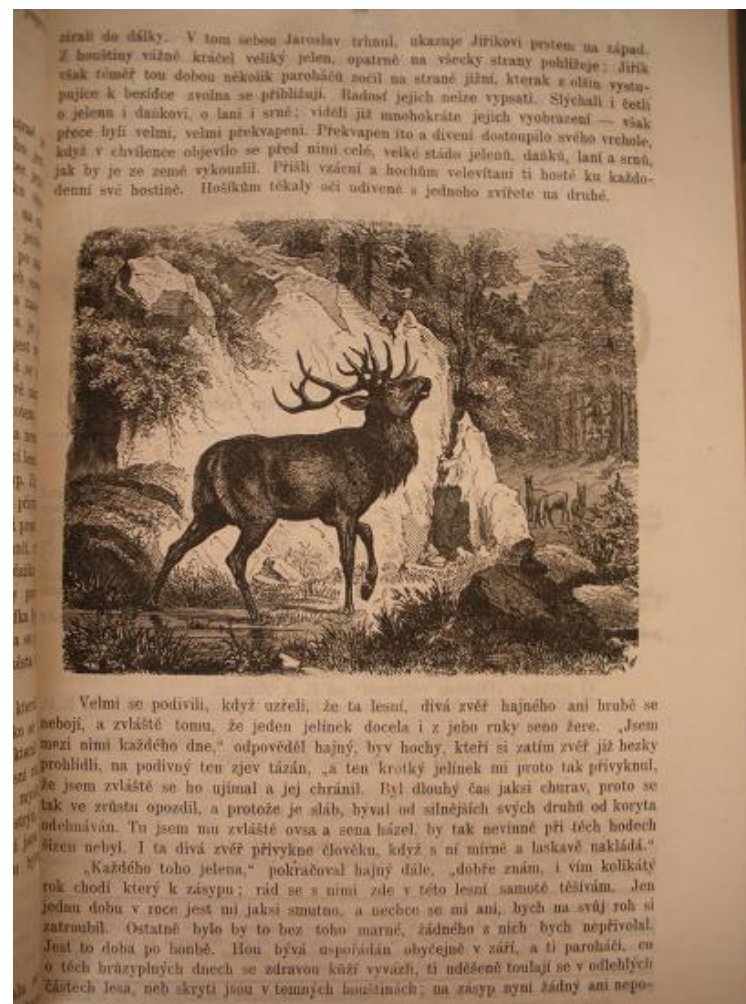
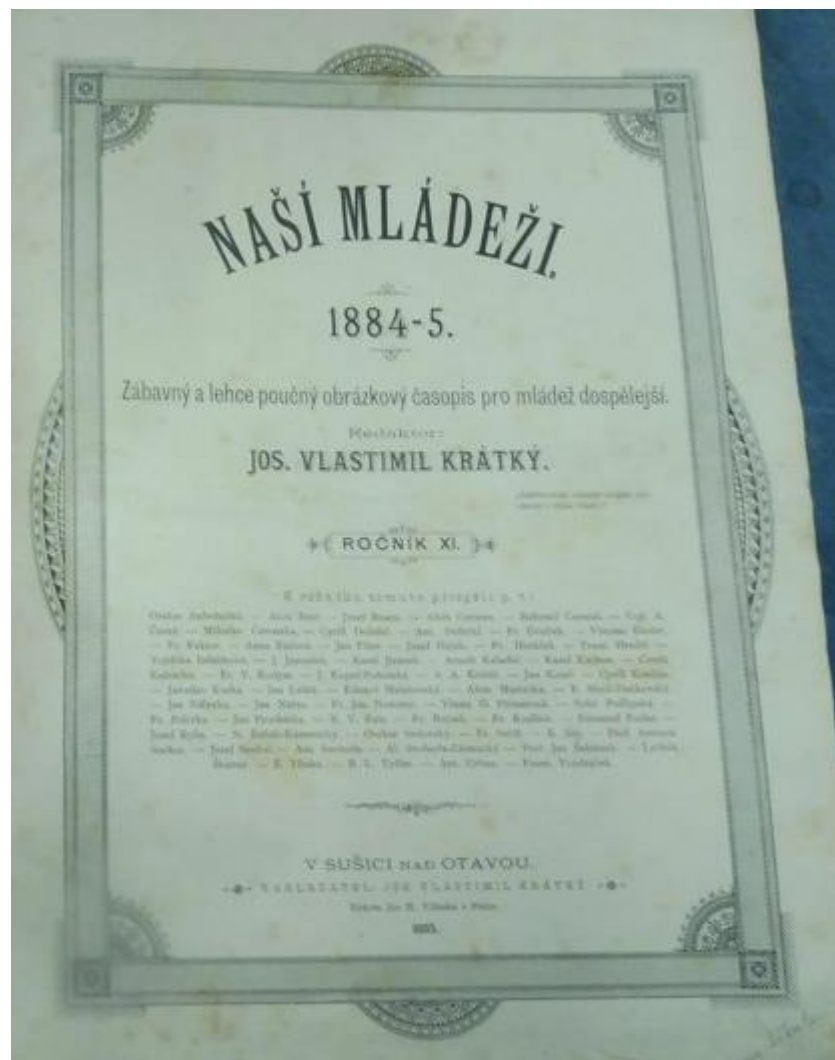
Výroční školní úprava začala 10 knihovně v. k. vranč. rodu škola v Pardubicích, v. k. obecné školy Bažovské v Náměstí a Opocně, v. k. obecné školy pro vranč. náměstí náměstí v Dobrušce, vranč. obecné školy v Dobrušce, obecné školy rodu v Náměstí a v Náměstí a U, obecné školy v Město a v Náměstí, vranč. kooperativní školy na Opocně a v. k. obecné školy vranč. a kooperativní v Dobrušce.

Dětské časopisy v 19. století

- **Osvěta**
- **Komenský**
- **Budečská zahrada** (nahradila Štěpnici), dle A. Nováka nejvyšší soudobé dětské periodikum
- **Naší mládeži** (nakonec zanikl kvůli konkurenci téhož vydavatele J. R. Vilímka
Malý čtenář)
- **Přítel dívek** (evangelický měsíčník)

Dětské časopisy v 19. století

- Na rozdíl od jinojazyčných dětských periodik na našem území **nesloužily časopisy jako domácí četba, nýbrž jako součást ŠKOLNÍ ČETBY, výuky**
- Autoři – často učitelé
- Časopisy také jako **nástroj vzdělávání učitelů primárních škol**
- Součást pedagogických periodik
- Moderní didaktické materiály
- Seznámení s dětskou ilustrací
- Zpřístupnění aktuálních témat z přírodních i společenských věd (aktuálnější než učebnice)
- Ediční plány kopírovaly školní rok (včetně prázdninového volna nebo dvojčísel)

Z Budečské zahrady, 1874

Dětské časopisy v 19. století

- Témata z dětského života
- Zpočátku černobílé vidění dětí chudých/bohatých, hodných/zlých...
- Různorodé texty, žánry
- Texty k dramatizaci
- Romány na pokračování
- Úvod – vždy vlastenecká poezie nebo medailon literární osobnosti
- Zpočátku neprobíhá přímá interakce s dětským čtenářem ani s dospělým, později „listárny“

Zdroje - výběr

WÖGERBAUER, Michael, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL a Pavel JANÁČEK. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6.

Odkazy na digitalizované dokumenty:

<https://cdk.lib.cas.cz/client/index.vm?q=&page=doc&start=0&rows=&fedora.model=periodical#pid=uuid:c526393a-fd10-11e7-8209-00155d012102;hist=25;pmodel=periodicalitem>

<https://cdk.lib.cas.cz/client/index.vm?q=&page=doc&start=0&rows=&keywords=gymn%C3%A1zia&fedora.model=periodical#pid=uuid:b612ec7e-594f-11e5-a5f7-00155d010f03;hist=63;pmodel=periodicalitem>